
KRÓNIKA

FILHARMÓNIAIAT KAP VAJDASÁG. Az elmúlt hónapokban az újságok több ízben is beharangozták a Vajdasági Filharmónia szimfonikus zenekarának küszöbönálló megalakítását. Ha a közölt értesítések nem is voltak mindig teljesen hitelesek, tégy, hogy több évtizedes vita után a filharmónia ügye végre megoldódik, és a jelek szerint az új művészeti intézmény ez év őszén megalakul.

A filharmónia létesítésének kapcsán ma nyilván arra a kérdésre volna a legnehezebb választ adni, hogy mi okozta a tervek megvalósításának állandó elnapolását, más szóval, mi az oka annak, hogy vidékünkön, ahol az igényes műkedvelő zenekari muzsikálás több mint száz esztendeje fontos összetevője a művelődési életnek, csak most kerül sor az első hivatásos szimfonikus zenekar létrehozására. Bizonyára érdekes tanulságokkal szolgálhatnának az ilyen érdeklődési művészettörténeti kutatások, mert fényt deríthetnének a feltételezhetően nem ok nélkül hangoztatott vajdasági zenei hagyományok tényleges hitelességére, valamint azokra a befolyásokra, amelyek ezt a szerteágazó zenei gyakorlatot válságba sodorták.

A két évvel ezelőtti létesített Művészeti Akadémia zenei tagozata után a Vajdasági Filharmónia intézményének életre keltése immár a második nagyméretű kezdeményezés. Mindkettő arról tanúskodik, hogy zeneművészetünk fejlődésében minőségi változás történt, hogy az igények túlnőttek a csupán műkedvelő, esetleg félhivatásos keretekbe szorított gyakorlaton.

Az elvben elfogadott társadalmi megállapodás értelmében a Vajdasági Filharmóniát közösen alapítja és pénzezi a tartományi és az újvidéki öngazgatási művelődési érdekközösség, valamint az újvidéki rádió-televízió. Az új intézményben hivatásos szimfonikus zenekar és kórus működne. A kezdetben szerényebb összetételű zenekar az elkövetkező öt év folyamán fokozatosan nőne teljes létszámú együttesé, a vegyeskar viszont valamivel később, valószínűleg a harmadik hangversenyidényben kezdené meg munkáját. Az alapítás körüli előkészületeket Anton Eberst irányítja.

A filharmónia fontosságáról még annyit: művelődési életünk mai fokán már nélkülözhetetlen egy képzett zeneszemből és hivatásos énekesekből álló művészegyüttes. A másik, nem kevésbé fontos érv, az alkotóművészet követelményeiben rejlik, a szerző—előadó relációban. Talán nem is szükséges külön hangsúlyozni, hogy mennyire ösztönző lehet egy jó képességű ének- és zenekari testület. Természetesen a filharmónia célkitűzéseit csakis rendszeres fellépéseivel, színvonalas teljesítményével és mind a vajdasági hangversenyközönség, mind a rádió hallgatói és a televízió nézői számára sokrétűen tartalmas, vonzó műsorával érheti el.

PÁNDI Oszkár

SZÁZÖTVEN ÉVES A MATICA SRPSKA. 1826. február 16-án, tehát pontosan 150 évvel ezelőtt alakult meg a jugoszláviai szerbég első és máig

legjelentősebb kulturális intézménye, a Matica srpska. A jelentős évfordulóra egyelőre csupán szerény ünnepséggel — a Zmaj-díj átadásával — emlékeztek, mert a nagyszabású jubileumi ünnepséget az épület tatarozásának befejezése utáni időszakra halasztották. A központi ünnepség elnapolása ellenére az újságok, a rádió és a televízió terjedelmes cikkekben és műsorokban emlékeztek meg e fontos dátumról. A *Magyar Szó*-ban Živan Milisavac közölt cikket, melyet így vezetett be: „Amikor Pesten 150 esztendővel ezelőtt, 1826-ban hat szerb kereskedő és egy fiatal jogász elhatározta, hogy társaságot alapít a Szerbszka letopisz c. folyóirat és egyéb hasznos olvasmány kiadására a szerb nép számára, nem is sejtette, hogy döntését a történelem is igazolni fogja. A Matica srpska immár 150 esztendeje jelenteti meg a *Letopist*, valamint — az alapítók óhaját teljesítve — a hasznos könyveket a szerb nép számára... A tragikus 1848—1849. évi forradalom után Pesten a szerb kulturális élet úgyszólván teljesen elhalt, és a szerb értelmiség Újvidéken kezdett tömörülni. Ekkoriban jutottak arra az elhatározásra, hogy a Matica srpskát is Újvidékre kell áttelepíteni, fennmaradását és további tevékenységét csak így lehet biztosítani. Bár a költözkedésről már a forradalom utáni években döntöttek, különböző okokból csak 1864-ben került rá sor.”

„Miután a szerbség és a magyarság összegezte a véres forradalmi napok tanulságait — írja Milisavac a magyar—szerb kulturális kapcsolatokról —, arra a következtetésre jutott, hogy helyük nem egymással szemben, hanem egymás oldalán van. Kezdetét vette a közeledés, a barátság létrejöttének folyamata. Mivel erre az időpontra esett Sava Tekelija születésének 100. évfordulója — aki a szerbség és a magyarság közös sorsának politikai megtestesítője volt —, a Matica úgy döntött,

hogy az ünnepségeket Újvidéken rendezik meg.”

A Matica népeket, irodalmakat és kultúrákat kapcsoló szerepéről a cikk a továbbiakban megállapítja, hogy „a fiatal nemzedék, amely kezdett helyet foglalni a művelődési és politikai életben, új szellemiséget képviselt a Maticában, és új hangot jelentett a *Letopisban* is. Jovan Djordjević a magyarokkal létrejövő kulturális kapcsolatok nemhivatalos nagykövete lesz, Jovan Jovanović Zmaj pedig magyar költőket fordít fáradhatatlanul, leg többet Petőfit és Madáchot. A Matica srpska az ifjúság és Miletić politikai mozgalmának központja lesz, és felkarolja az akkori társadalom leghaladóbb áramlatait is.”

SLOBODAN MARKOVIĆ KAPTA A ZMAJ-DÍJAT. Az újvidéki Matica srpska hagyományos irodalmi díját Slobodan Marković belgrádi költőnek, a *Borba* c. napilap szerkesztőjének ítelték oda *Kikötő (Luka)* c. verseskötetéért.

Slobodan Marković 1949 óta van jelen irodalmi életünkben. Eddig mintegy húsz verseskötetet jelentetett meg. Harmincéves írói pályafutása során az intim lírai vallomást vallotta költői feladatának, a szubjektív élményeket úgy önti versbe, hogy abból kitetszik, költőnk a disztichon és a rímek zeneiségének nagy-nagy mestere — mondta róla Jovan Hristić, a bíráló bizottság elnöke.

NEMZETEK SZÍNHÁZA A BITEF-EN. Az utóbbi hónapokban a jugoszláv kultúrközvéleményt a színház jobban foglalkoztatja, mint bármikor eddig. Nemcsak azért, mert a világviszonylatban is jelentős színházi fesztiválunk, a BITEF elérkezett első jubileumához (az idén immár tizedszer

rendezik meg), hanem azért is, mert a szeptemberi belgrádi színházi hónap egyben a Nemzetek Színháza elnevezésű rendezvény színhelye is lesz.

Az ITI (Nemzetközi Színházi Intézet) végrehajtó bizottsága és a BITEF szervező bizottsága februári értekezletén elhatározta, hogy a világ minden tájáról hívnak meg együtteseket, de csak olyan előadások bemutatása jöhet számításba, amelyek megfelelnek a belgrádi nemzetközi színházi fesztivál modern színházi kifejezésformát kutató koncepciójának, viszont nem öncélú kísérletek, hanem minden szempontból érett produkciók. A Nemzetek Színháza ezenkívül az ország minden köztársaságából és tartományából is meghív egy-egy együttest a rendezvényre. Megegyeztek a szeptember 5-étől 30-áig tartó rendezvény kísérőműsorában is. Az UNESCO anyagi támogatásával színházi műhelyeket nyitnak, amelyekben a legkülönbözőbb színházi kísérleteket prezentálnak szakembereknek és nézőknek, megrendezik a drámaírók találkoztóját, és színházi jellegű filmbemutatót tartanak. Ez utóbbi célja, hogy a legtávolabbi országok és azok, akik nem jutnak el a szemlére, bemutathassák eredményeiket. A színházi szemle végleges műsora májusban készül el.

ZOMBORI ELŐADÁS A STERIJA-JÁTEKOKON. A Sterija Játékok végrehajtó bizottsága elfogadta Stevo Žigon művészeti igazgatónak az idei országos színházi szemle részvevőire vonatkozó javaslatát. Az első szelekció után a szűkebb keretben maradt 30 előadás közül Žigon mindössze hatot tartott méltónak arra, hogy részt vegyen legrangosabb színházi találkozónkon. A hat között van egy vajdasági előadás is, a Zombori Népszínház Dejan Mijač rendezte Sterija-vígjátéka, a Nősülés és férjhezmenés című. Az

újvidéki szemlén látni fogunk még két szlovén előadást, Anton Leskovic Két domb című művét a Ljubljanei Szlovén Színház előadásában és Dušan Jovanović Tumort játszatok az agyatokban című művét, amelyet a celjei Szlovén Népszínház visz színre. Belgrádból is két darab érkezik: Vasko Ivanović Csengő tanárunknak című drámája a Nemzeti Színház előadásában és Ljubomir Simović Csoda Šangajban című, Mira Trailović rendezte A telje-előadás. A szkopjei Drámai Színház együttese Ljubiša Georgievski színrevitelében a Hogyan szerettek című művet mutatja majd be. Versenyen kívül lép fel a zenicai Népszínház Jure Franciević-Pločar Őrvény című háborús témájú alkotásával, a szemle külföldi vendége pedig a moszkvai Vahtangov Színház lesz a Miroslav Begović rendezte Krleža-drámával, a Glembay családdal.

Szlovéniában némi felháborodást keltett, hogy egy Ivan Cankar-dráma sem jutott el a szemlére, annak ellenére, hogy volt benevezés. A Ljubljanei Delo munkatársa meg is kérdezte Josip Vidmartól, a Sterija Játékok főbizottságának elnökétől, hogyan történhetett meg, hogy a nagy szlovén drámaíró születésének 100. évfordulóján nem lesz jelen a Játékokon. Vidmar akadémikus a következőket válaszolta: „A Játékok főbizottsága már tavaly úgy döntött, hogy a XX. Sterija Játékokat Cankar munkásságának szenteli, és fel is kérte a színházakat Cankar-darab játszására. A javaslatot még Ljubljánában is alig vették figyelembe. Miután a válogatás megtörtént, javasoltam, hogy a Kranjski színház Cankar-előadását versenyen kívül iktassák műsorba. Georgij Paro, a Játékok volt művészeti igazgatója egyezett is ezzel, ám utóda, Stevo Žigon elvetette a javaslatot, indoklását a főbizottság is elfogadta.”

A LÉTÜNK KÉT SZÁMA. Február 28-án pontosan egyéves késéssel jelent meg testvérfolyóiratunk, a Létünk múlt évi 1. (január—februári) száma, majd egy hétre rá már a 2. (március—áprilisi) szám is asztalunkon volt. Reméljük, hogy a nyomda hamarosan behozza ezt a megszokottnál is nagyobb késést.

Az első szám az Egységes Népfel szabadító Front, a későbbi Szocialista Szövetség 30. évfordulója megünneplésére, illetve az évforduló kapcsán íródott beszámoló és cikket közöl. Hozza Pavle Krtenićnek az ünnepi ülésen elhangzott beszámolóját, amelyben a szerző az Egységes Népfel szabadító Front átalakulását és politikai rendszerünkben betöltött szerepét vizsgálja. Közli továbbá Djordje Milanovaic a munkásosztály és parasztság szövetségének két háború közötti megalakulásáról szóló cikkét, valamint Reháak László és Lőrinc Péter tanulmányait. Lőrinc Péter a Népfrontnak a népeket és nemzetiségeket közelítő feladatáról is értekezik, megállapítva, hogy a közeledés egyik legfőbb propagálói az irodalmi folyóiratok voltak. „A Hídba írtak szerb írók is. Több magyar szintén itt közölte azokat a versfordításokat, amelyek a szerb, horvát vagy macedón költészetet mutatták be a magyar közönségnek. Mint ahogy ugyanezek a magyar írók ismertették (Gál László, Somorja-Pálics, Plamenac-Lőrinc stb.) a szerbhorvát folyóiratokban a magyar írókat és irodalmat is. Vajon ki tudta, ki tudja, hogy a hidas Kis Flórián polgári neve Cvetko Malušev?”

Lőrinc Péter csak megemlíti a *Híd*-ről, hogy „lap és mozgalom” volt egyszerre, viszont ugyanebben a számban — a negyvenéves *Hidat* köszöntő két cikk közül az egyik, Cvetko Maluševé — épp arról értekezik, hogy a harmincas években nem csupán folyóirat volt a *Híd*, mert magán viselte

a mozgalom jegyeit is. Malušev idézi a JKP 1945. április 5-én és 6-án megtartott vajdasági bizottságának értekezletén elhangzott beszámolót, melyből kiderül, hogy a beszámoló napján a vajdasági nemzetiségek közül legtöbb magyar nemzetiségű párt- és SZKOJ-tag volt. „Van-e valami köze ehhez a háború előtti *Hid*nak? Nyilván van... mégpedig az, hogy a *Híd* tradícióit követők szívvel-lélekkel bekapcsolódtak a szocialista Jugoszlávia építésébe. Pontosan úgy tettek, mint a *Híd* is, melynek a háború alatti kényszerhallgatás után — első száma már 1945-ben megjelent.”

A másik, folyóiratunkkal kapcsolatos írás Bori Imrének A *Híd* József Attila-képe c. tanulmánya, melyben a szerző a következőket írja: „József Attila nevét a *Hid*ban 1937-ben írják le először halálhíre kapcsán — holott nem kétséges, nevét és művét ismerték már előbb is. A körülmények összejárásával magyarázható csupán, hogy a József Attila iránti érdeklődés a *Hid*ban csak lehetőség maradt, hogy csak 1937 után figyeltek fel rá. Pár év múltán Petőfivel és Adyval együtt emlegették, művét pedig közkinccsé tették a 10. *Híd*-füzetben.”

A folyóirat e száma közli Nikola Kmezićnek Vajdaság távlati fejlesztési politikájáról és a VKSZ feladatairól szóló beszámolóját és Dušan Alimpić felszólalását.

A 2. szám több cikket hoz a nagy-szerb szocialista gondolkodóról, Dimitrije Tucovićról, közli Titónak a priština-i egyetemen díszdoktorrá avatásakor mondott beszédét. A tanulmányokon kívül helyet kapott benne Németh István Auschwitz, 1975. című riportsorozata és Rodoljub Čolaković forradalmárnak 1933 és 1940 között készült naplójának néhány részlete.

EGY „REPREZENTATÍV” KIADVÁNYRÓL. A napokban a belgrádi Jugoszláv Újságíró Intézet szerkesztőségünknek is megküldte Živorad K. Stoković *A nemzetek és nemzetiségek sajtója (Štampa naroda i narodnosti, Beograd, 1975.)* című könyvét a háború utáni jugoszláv napi- és hetilapok, folyóiratok, üzemi lapok és vallási kiadványok mindeddig hiányzott jegyzékét. Már maga a könyv kivitele is igényes munka benyomását kelti, és a kiadvány reprezentatív voltáról ára alapján sem kételkedhetünk, hiszen kerek 500 dinárba kerül. Az előszóban például a következőket olvashatjuk: „Ž. S. tanulmánya a szocialista Jugoszlávia megalakulásától napjainkig eltelt időszak sajtótermékeit reprezentatív módon mutatja be. Újságírásunk történetében ez az első olyan munka, amely reprezentatív áttekintést nyújt újságíróinkról és folyóiratainkról.” Főlősleges tovább idézni az előszóban, mert ha jobban belezapolunk ebbe a kétségkívül hasznos sajtótörténeti munkába — mely önmagáról az előszóban háromszor is állítja, hogy reprezentatív, egyszer-e egyszer pedig az „univerzális” és a „rendkívüli” jelzőt használja —, látni fogjuk, hogy csak úgy hemzseg a pontatlanságoktól és a helyesírási hibáktól.

Folyóiratunkról például a következőket olvashatjuk:

HID — Irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat.
God. XXXVI. Kiado »Forum« Felelőszerkesztő: Acs Károly. Novi Sad,

[Vojvođa Mišić utca 1. Megjelenik havonta. Magyar. nyelv, lat. Ara 2.— din.

[Folyószámlára 657-1-255. 24x16,5”.

A Hungarológiai Intézet Tudományos Közlönyének kiadója a „*Hungarológiai intézet tudományos*” (?), az Egészség

„*a család házirosvosa*”, a Magyar Szó „*ninden nap*” jelenik meg magyar „*nuelven*”, a 7 Napnál viszont ezt olvashatjuk: „*Kiadja Szocialista Szövetség hetilapja*”.

Egy könyvben ennyi elegendő ahhoz, hogy az embernek kételyei támadjanak nem a kiadvány reprezentatív volta, hanem egyáltalán hitelessége, megbízhatósága iránt.

AZ ÉLETJEL ÉVI MÉRLEGE. A szabadkai Irodalmi Élőújság az Életjel múlt évi tevékenységét elemzi napilapunkban Irván János. Ime e beszámoló számbeli mutatói: tavaly az Életjel-könyvek sorozatban 4 kiadvány jelent meg. Dér Zoltán gyűjtése nyomán adták ki Csáth Géza kötetben eddig meg nem jelent rövidebb írásait, cikkeit és tanulmányait. Megjelent továbbá Szekeres Lászlónak a szabadkai helynevekkel foglalkozó könyve, az *Üzenettel* közös gondozásban pedig Gajdos Tibor Emlékvár c. műve, az *Elsőkönyvesek* sorozatban pedig Virág Ágnes verseskötete. Az *Életjel* Miniatűrök sorozatban is két könyv jelent meg: Gajdos Tibornak a Matko Vučković forradalmárról szóló monográfiája és Kázmér Ernő Szirmai Károlyhoz írt levelei. Sajtó alatt van Petkovic Kálmánnak a szabadkai munkásmozgalom kezdetét feldolgozó dokumentumriportja, amely *Kérdőjeles ember* címmel a napokban került ki a nyomdából. Az *Élőújság* tavaly 10 irodalmi jellegű előadást is szervezett. A cikkíró a továbbiakban beszámol arról, hogy az *Életjel* eddigi kiadványai főleg a haladó hagyományok megőrzésével foglalkoztak, a munkásmozgalmi, irodalomtörténeti, településtörténeti és képzőművészeti alkotások megjelentetésére törekedtek, viszont a jövőben a szépírók kapnak nagyobb megjelenési lehetőséget, és az eddiginél jobban fogják szorgalmazni a műfordítást is.

KÖNYVBEMUTATÓK. Egyfelől a jugoszláviai magyar könyv népszerűsítésének elhanyagoltságát szeretné felszámolni, másfelől pedig egy-egy műről alkotott olvasói véleményeket kíván begyűjteni a Forum könyvkiadó szerkesztősége. Ennek módját nyilvános könyvbemutatók megrendezésében látja. Az első figyelemreméltó kísérlet a *Különös ajándék* c. elbeszéléskötettel történt, majd február folyamán még 5 új könyvet mutattak be. A politikai könyvek sorozatából Veljko Vlahović *A forradalmak és az alkotómunka* c. könyvét és *A társadalmi önvédelem megszervezésének és kiépítésének eszmei és politikai alapjai* c. füzetet. E két kiadvánnyal közösen mutatták be Dér Zoltán *Örvénysodró* c. ifjúsági regényét és a jugoszláv humoristák 75-ös szöveggyűjteményét. Hasonló bemutatója volt a *Versék éve '75* c. kiadványnak és Majtényi Mihály *Betűtánc* címmel megjelent publicisztikai írásait tartalmazó könyvnek.

RUSZIN NYELVŰ IRODALOM- ÉS NYELVTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT. Alkotás (*Tvorščosć*) néven megjelent a Jugoszláviai Ruszin Nyelvművelő Egyesület irodalom- és nyelvtu-

dományi folyóirata. Az új publikáció főszerkesztője Gyura Varga. Az első számban Mitar Pesikan számol be a készülő szerbhorvát—ruszin szótár anyagának gyűjtéséről, Gyura Paphrahaji a népfelzabardító háború témájára készült ruszin nyelvű irodalmi alkotásokat elemzi, Helena Medgyesi pedig a ruszin helyesírásról értekezik. Az *Alkotás* első száma részletet közöl a szovjet Alekszandar Dulicsenko a ruszin nyelv kérdéseivel foglalkozó doktori értekezéséből. Dulicsenko az első nyelvész, aki a ruszin nyelv problematikájából doktorált.

KÉT ÚJ VAJDASÁGI RÖVIDFILM. Nemrégiben két új rövidfilm készült el az újvidéki Neoplanta filmvállalatban. Az egyik Vicsek Károly Teszt, a másik Slavco Almajan Meduza Sajana című alkotása. A nyilvános forgalmazás jóváhagyása után a filmek első útja fesztiválra vezetett — mindkét alkotást bemutatták a belgrádi rövidfilmek szemléljén. A Vicsek-film operatőre Dušan Ninkov, a Meduza felvételeit pedig Nikola Majdak készítette.

B. Gy.